

Datum van
inontvangstneming

:

15/07/2013

Zaak C-322/13**Verzoek om een prejudiciële beslissing****Datum van indiening:**

13 juni 2013

Verwijzende rechter:

Landesgericht Bozen (Italië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

6 juni 2013

Verzoekende partij:

Ulrike Elfriede Grauel Ruffer

Verwerende partij:

Katerina Pokorná

Beslissing van het Landesgericht Bozen (omissis) in de zaak (omissis) tussen Ulrike Elfriede Grauel Ruffer, wonende te D (omissis), Schlüchtern, (omissis), verzoekster, en Katerina Pokorná, wonende te CZ (omissis), Slivenec, (omissis), verweerster, over een vordering tot schadevergoeding, betreffende een verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 VWEU aan het Hof van Justitie van de Europese Unie [**Or. 2**]

1. Korte beschrijving van de feiten

In de zaak voor de verwijzende rechter vordert verzoekster, Ulrike Elfriede Grauel Ruffer, staatsburger van de Bondsrepubliek Duitsland en aldaar verblijvende, bij een in de Duitse taal opgestelde dagvaarding van 24 april 2012 schadevergoeding van verweerster, Katerina Pokorná, staatsburger van de Tsjechische Republiek en aldaar verblijvende. De dagvaarding is verweerster op 4 oktober 2012 ook in een in het Tsjechisch vertaalde versie betekend. Bij akte van 7 februari 2013, eveneens in het Duits, is verweerster in rechte verschenen. Zij heeft daarbij geen bezwaar gemaakt tegen de keuze van verzoekster voor het Duits als procestaal.

Verzoekster stelde onder meer dat zij op 22 februari 2009 op de skipiste „Marchner” in het skigebied Kronplatz in de provincie Bozen met verweerster in

botsing is gekomen en daarbij aan haar rechter schouder gewond is geraakt. Zij eiste derhalve van verweerster vergoeding van de als gevolg daarvan geleden vermogensschade en andere dan vermogensschade.

Tijdens de eerste terechtzitting heeft het Landesgericht de vraag opgeworpen in welke taal – Duits of Italiaans – de zaak behandeld moet worden, mede in het licht van het onlangs door het Italiaanse hof van cassatie gewezen arrest nr. 20 715 van 22 november 2012. De gronden voor de opgeworpen vraag en de samenhang met het recht van de Unie worden hieronder gegeven.

2. Toepasselijke nationale voorschriften en relevante nationale rechtspraak

2.1. Artikel 122, eerste alinea, van het Italiaanse wetboek van burgerlijke rechtsvordering (hierna: „ZPO”) bepaalt dat „in het gehele proces het gebruik van de Italiaanse taal is voorgeschreven”. Voor de behandeling van een civiele zaak voor de Italiaanse rechter is derhalve het Italiaans procestaal. Indien deze bepaling niet wordt nageleefd, moet het niet in het Italiaans opgestelde stuk wegens vormgebreken krachtens artikel 156 ZPO nietig worden verklaard en moet worden bevolen de dagvaarding opnieuw in het Italiaans op te stellen [**Or. 3**] (artikel 156 ZPO: „1. Processtukken kunnen enkel nietig worden verklaard wegens vormgebreken indien de nietigheid door de wet is voorgeschreven. 2. Een processtuk kan niettemin nietig worden verklaard indien niet is voldaan aan de formele voorwaarden die voor het bereiken van zijn doel noodzakelijk zijn. 3. Het processtuk kan niet nietig worden verklaard als het zijn beoogde doel heeft bereikt.”).

2.2. In afwijking van dit voorschrift mag in de provincie Bozen (Bolzano) voor de rechter in strafzaken, civiele zaken en bestuurszaken de Duitse taal worden gebruikt. Het gebruik van het Duits voor rechterlijke instanties in de provincie Bozen berust op de artikelen 99 en 100 van decreet nr. 670 van de Italiaanse president (hierna ook: „dpr”) van 31 augustus 1972 tot vaststelling van de geconsolideerde tekst van de constitutionele wetten betreffende het bijzondere statuut voor de regio Trentino-Alto Adige en op decreet nr. 574 van de Italiaanse president van 15 juli 1988 houdende uitvoeringsbepalingen voor het bijzondere statuut voor de regio Trentino-Alto Adige over het gebruik van de Duitse en Ladinische taal in de betrekkingen van de burgers met het openbaar bestuur en in gerechtelijke procedures.

Artikel 99 van dpr 670/1972 bepaalt dat de Duitse taal in de regio [Trentino Alto Adige] is gelijkgesteld aan de Italiaanse taal, die de officiële taal van de Staat is: „In de regio is de Duitse taal gelijkgesteld aan de Italiaanse, die de officiële taal van de Staat is. In wetgevingshandelingen en steeds wanneer volgens dit statuut een tweetalige versie wordt opgesteld, is de Italiaanse tekst doorslaggevend.”

Artikel 100, eerste alinea, van dpr nr. 670/1972 kent de Duitstalige burgers van de provincie Bozen het recht toe in de betrekkingen met de rechterlijke instanties en

met de organen en diensten van het openbaar bestuur die hun zetel in de provincie hebben of regionaal bevoegd zijn, en met de concessiehouders die in de provincie openbare diensten verlenen, van hun taal gebruik te maken: „Duitstalige burgers van de provincie Bozen hebben het recht in de betrekkingen met de rechterlijke instanties en met de organen en diensten van het openbaar bestuur die hun zetel in de provincie hebben of regionaal bevoegd zijn, en met de **[Or. 4]** concessiehouders die in de provincie openbare diensten verlenen, van hun taal gebruik te maken.”

Op grond van deze voorschriften mogen Duitstalige Italiaanse staatsburgers die verblijfplaats hebben in de provincie Bozen zich voor rechterlijke instanties in de provincie Bozen van het Duits bedienen. Deze bepaling is kennelijk in dpr nr. 670/192 tot vaststelling van het bijzondere statuut voor de regio Trentino-Alto Adige ingevoerd om de etnisch-culturele Duitstalige minderheid die in de provincie Bozen verblijft, te beschermen en deze dezelfde rechten toe te kennen als de Italiaanstalige staatsburgers. Niettegenstaande de bewoordingen van artikel 100 van dpr nr. 670/1972 mogen echter niet alleen Duitstalige burgers uit de provincie Bozen kiezen voor de Duitse of de Italiaanse taal; ook Italiaanstalige burgers uit de provincie Bozen hebben de vrije keuze om zich in een proces voor een rechterlijke instantie van de provincie Bozen van het Duits te bedienen, ongeacht de taalgroep waartoe zij hebben verklaard te behoren. In geen enkele bepaling van het bijzondere statuut voor Trentino-Alto Adige of andere regionale wetten is namelijk bepaald dat het gebruik van de taal afhangt van de taalgroep waartoe de betrokkene heeft verklaard te behoren.

Het gebruik van het Duits in de betrekkingen van de burgers met het openbaar bestuur en in gerechtelijke procedures in de provincie Bozen is bij dpr nr. 574/1988 nader geregeld. Het gebruik van het Duits in civiele zaken is in de artikelen 1, 20 tot en met 22 en 23 bis tot en met 27 van dpr nr. 574/1988 uitdrukkelijk mogelijk gemaakt.

Artikel 1, lid 1, van dpr nr. 574/1988 bepaalt: „Bij dit decreet tot uitvoering van de bepalingen van titel XI van het decreet van de Italiaanse president nr. 670 van 31 augustus 1972 tot vaststelling van het bijzondere statuut voor Trentino – Alto Adige wordt het gebruik van het Duits geregeld. In de regio is het Duits gelijkgesteld aan het Italiaans, dat de officiële taal van de Staat is:

- a) (omissis) [in de betrekkingen met het bestuur en met concessiehouders in de provincie Bozen] (omissis) **[Or. 5]**
- b) in de betrekkingen met de rechterlijke instanties en de gewone rechters, de bestuursrechters en de belastingrechters met zetel in de provincie Bozen,
- c) in de betrekkingen met het Oberlandesgericht (omissis) en met alle andere rechterlijke instanties en gewone rechters, bestuursrechters, belastingrechters of de

rekenkamer met zetel in de provincie Trient (Trento), maar ook voor de provincie Bozen bevoegd zijn,

- d) in de interne betrekkingen van het personeel met de in de punten a, b en c genoemde organen, diensten en concessiehouders,
- e) (omissis) [in de betrekkingen met militaire inrichtingen]
- f) in officiële, notariële en daaraan gelijkgestelde akten.”

Volgens de voorschriften voor het burgerlijk procesrecht van dpr nr. 574 van 15 juli 1988 kan de verzoeker die een burgerlijk proces inleidt, kiezen of hij daarbij gebruikmaakt van het Duits of het Italiaans. De keuze blijkt uit de redactie van het inleidende stuk in de ene dan wel de andere taal (artikel 20, lid 1: „In civiele zaken heeft elke partij het recht de taal te kiezen waarin zij haar processtukken opstelt. De keuze blijkt uit de redactie van het inleidende stuk of de memorie van antwoord of gelijkwaardige stukken in de ene dan wel de andere taal.”). Als de verweerder zijn memorie van antwoord eveneens in de door verzoeker gekozen taal opstelt, is het proces eentalig, dat wil zeggen dat alle volgende processtukken (memories van partijen, rechterlijke maatregelen en het vonnis) in de door partijen gekozen taal **[Or. 6]** worden opgesteld. Indien de verwerende partij zich partij stelt in de andere taal, is het proces tweetalig en gebruikt elke partij de door haar gekozen taal (artikel 20, lid 2: „Indien het inleidende stuk en de memorie van antwoord of de gelijkwaardige stukken in dezelfde taal zijn opgesteld, is het proces eentalig. In alle andere gevallen is het proces tweetalig.”). Het tweetalige proces is geregeld in artikel 20, lid 3 (artikel 20, lid 3: „In een tweetalig proces bedient elke partij zich van de door haar gekozen taal. Rechterlijke maatregelen worden in beide talen uitgesproken en opgesteld, tenzij de partij die daarbij belang heeft vóór de terechtzitting waarbij om de maatregel wordt verzocht, daarvan afziet. De handelingen en documenten van de partijen worden opgesteld in het Italiaans of in het Duits, zonder dat de rechterlijke instantie verplicht is zorg te dragen voor een vertaling of de kosten daarvan te dragen. In een tweetalig proces kunnen de partijen die hun woonplaats of zetel niet in de provincie Bozen hebben, binnen een dwingende termijn van dertig dagen na de mededeling of neerlegging van stukken en documenten het gerecht verzoeken zorg te dragen voor een gehele of gedeeltelijke vertaling in de andere taal op kosten van het gerecht. Het gerecht kan door partijen neergelegde documenten die kennelijk niet relevant zijn geheel of gedeeltelijk van vertaling uitsluiten.”).

2.3. De grondslag voor de toepassing van dpr nr. 574/1988 wordt gevormd door de artikelen 99 en 100 van dpr nr. 670/1972. Dientengevolge rijst nu de vraag of overeenkomstig artikel 100 van dpr nr. 670/1972 enkel Italiaanse burgers (ongeacht of zij, op grond van het hierboven uiteengezette gronden, Duitstalig of Italiaanstalig zijn) die in de provincie Bozen verblijfplaats hebben voor de rechter in een civiele zaak gebruik mogen maken van het Duits, of dat dat recht ook

toekomst aan Italiaanse staatsburgers die niet in de provincie Bozen verblijfplaats hebben, burgers van andere EU-lidstaten die in de provincie Bozen verblijfplaats hebben of zelfs aan burgers van andere EU-lidstaten die niet in de provincie Bozen verblijfplaats hebben. [Or. 7]

2.4. De nationale hoogste rechter heeft bij bovengenoemd arrest nr. 20 715 van 22 november 2012 in een zaak die deels vergelijkbaar is met het hoofdgeding beslist dat de voorschriften van dpr nr. 574/1988 enkel op Italiaanse staatsburgers uit de provincie Bozen – dat wil zeggen op hen die in de provincie zelf verblijfplaats hebben – van toepassing zijn.

In de zaak waarin het hof van cassatie arrest heeft gewezen, had de verzoekende partij, staatsburger van de Bondsrepubliek Duitsland met verblijfplaats in Duitsland, voor de Friedensrichter Meran (vrederechter van Merano) een civiele procedure tot vordering van een geldbedrag ingeleid tegen de verwerende partij, een Italiaans staatsburger met verblijfplaats in de provincie Bozen. De verwerende partij, die in eerste aanleg verstek liet gaan, ging in beroep tegen het vonnis van de Friedensrichter bij het Landesgericht Meran en voerde onder meer aan dat het gebruik van de Duitse taal in de procedure onrechtmatig was. Nadat dit bezwaar door de beroepsrechter was afgewezen, heeft de oorspronkelijke verwerende partij beroep in cassatie ingesteld, waarbij hij als cassatiemiddel wederom schending en onjuiste toepassing van artikel 100 van dpr nr. 670/1972 en van de artikelen 20 en 20 bis van dpr nr. 574/1988 aanvoerde. Het hof van cassatie heeft het cassatieberoep gegrond verklaard en geoordeeld dat het verzoekster in het hoofdgeding niet was toegestaan de Duitse taal te kiezen voor haar inleidende stuk, aangezien deze mogelijkheid krachtens artikel 100 van dpr nr. 670/1972 aan de „Duitstalige burgers van de provincie Bozen” is voorbehouden. Verzoekster had, als staatsburger van de Bondsrepubliek Duitsland die geen verblijfplaats heeft in de provincie Bozen, krachtens de algemene bepaling van het Italiaanse wetboek van burgerlijke rechtsvordering (artikel 122 ZPO) voor haar processtukken en proceshandelingen de Italiaanse taal moeten gebruiken. Bovendien had de daaruit voortvloeiende nietigheid van het inleidende stuk volgens het hof van cassatie enkel door de verschijning in rechte in het Duits door een Italiaans staatsburger met verblijfplaats in de provincie Bozen in de zin van artikel 156, derde alinea, ZPO hersteld kunnen worden. Enkel deze had namelijk de mogelijkheid gehad de nietigheid van de dagvaarding te herstellen, daar artikel 20, lid 1, van dpr nr. 574/1988, waarin is bepaald dat de verweerder in het Duits kan verschijnen, enkel van toepassing is op Italiaanse staatsburgers met verblijfplaats in de provincie Bozen [Or.8]. Enkel in dat geval kan het doel van de nietige dagvaarding hoe dan ook worden bereikt en het verzuim derhalve worden hersteld. Staatsburgers van andere EU-lidstaten hebben deze mogelijkheid niet, aangezien de bepalingen van dpr nr. 574/1988 niet op hen van toepassing zijn.

Volgens het hof van cassatie kan de (door dat hof zelf vastgestelde) nietigheid van een dagvaarding die in het Duits is opgesteld door een niet-Italiaanse staatsburger die niet in de provincie Bozen verblijfplaats heeft, niet worden hersteld door de

verschijning in rechte in het Duits door een niet-Italiaanse staatsburger die niet in de provincie Bozen verblijfplaats heeft.

In het hoofdgeding zou Pokorná door haar verschijning in de Duitse taal – aldus de uitlegging van het hof van cassatie – de nietigheid van de dagvaarding als gevolg van het onrechtmatige gebruik van de Duitse taal derhalve niet kunnen herstellen. De dagvaarding en de daaropvolgende, daarvan afhankende proceshandelingen (verschijning van de verwerende partij) zouden dus nietig verklaard moeten worden wegens schending van artikel 122 ZPO, opnieuw in het Italiaans moeten worden opgesteld en de behandeling van de zaak zou in het Italiaans moeten worden voortgezet.

3. Gronden voor het verzoek om een prejudiciële beslissing

Overeenkomstig de hiervoor uiteengezette uitlegging van artikel 100 van dpr nr. 670/1972 en van de artikelen 20 tot en met 22 en 23 bis van dpr nr. 574/1988 door het Italiaanse hof van cassatie is de mogelijkheid om een civiele zaak in het Duits in te leiden of in een civiele zaak in het Duits te verschijnen voorbehouden aan Italiaanse staatsburgers die verblijfplaats hebben in de provincie Bozen.

Deze rechter meent niettemin dat de toepassing van deze voorschriften zoals uitgelegd door het hof van cassatie in strijd is met het Unierecht.

3.1. Krachtens artikel 18 VWEU is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden. Daaruit volgt in de eerste plaats dat personen die zich in een door het gemeenschapsrecht beheerste **[Or. 9]** situatie bevinden en eigen onderdanen van een lidstaat volkomen gelijk worden behandeld (arrest van 2 februari 1989, Cowan, 186/87, Jurispr. blz. 195, punt 10).

3.2. Krachtens artikel 21 VWEU heeft bovendien iedere burger van de Unie het recht vrij op het grondgebied van de lidstaten te reizen en te verblijven, onder voorbehoud van de beperkingen en voorwaarden die bij de Verdragen en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld. In dit verband heeft het Hof in het arrest van 24 november 1988 in de zaak Bickel-Franz, C-274/96, geoordeeld dat de mogelijkheid om op dezelfde voet als de onderdanen van een staat in een bepaalde taal met de administratieve en gerechtelijke instanties van die staat te communiceren, de uitoefening van de vrijheid om in een andere lidstaat te reizen en te verblijven, vergemakkelijkt. Het Hof heeft zodoende verklaard dat „het door een nationale wettelijke regeling toegekende recht te verzoeken om behandeling van een strafzaak in een andere taal dan de hoofdtaal van de betrokken staat, binnen de werkingssfeer van het Verdrag valt en in overeenstemming moet zijn met artikel 6 [artikel 18 VWEU] daarvan”.

3.3. In datzelfde arrest van 24 november 1998 heeft het Hof naar aanleiding van het verzoek om een prejudiciële beslissing van de Pretura circondariale di Bolzano, locatie Silandro, uitdrukkelijk geoordeeld dat een regeling volgens welke op het grondgebied van een bepaalde gemeenschap kan worden verlangd

dat een strafproces wordt gevoerd in de taal van de belanghebbende, mits deze op dat grondgebied verblijfplaats heeft, de eigen onderdanen van de betrokken staat bevoordeelt boven de onderdanen van de andere lidstaten die gebruikmaken van hun recht van vrij verkeer, en derhalve in strijd is met het non-discriminatiebeginsel van artikel 18 VWEU. Dientengevolge heeft het Hof als volgt beslist: „Artikel 6 van het Verdrag [artikel 18 VWEU] staat in de weg aan een nationale wettelijke regeling die burgers die een bepaalde andere taal dan de hoofdtaal van de betrokken lidstaat spreken en op het grondgebied van een bepaalde gemeenschap wonen, het recht toekent te verzoeken om behandeling van de strafzaak in hun taal, wanneer dit recht wordt onthouden aan onderdanen van andere lidstaten **[Or. 10]** die dezelfde taal spreken en op dat grondgebied reizen en verblijven.” Voorts zou een woonplaatsvereiste voor het gebruik van de Duitse taal „enkel gerechtvaardigd kunnen zijn indien het gebaseerd was op objectieve overwegingen, die losstaan van de nationaliteit van de betrokken personen en evenredig zijn aan de legitieme doelstellingen van het nationale recht”.

Het doel van de aangehaalde Italiaanse rechtsvoorschriften over het gebruik van de Duitse taal is weliswaar de etnisch-culturele Duitstalige minderheid in de provincie Bozen te beschermen, maar dit doel wordt geenszins doorkruist door de uitbreiding van de litigieuze regeling tot burgers van andere lidstaten die van hun recht op vrij verkeer gebruikmaken. Er zijn derhalve geen gerechtvaardigde gronden om het recht in een civiele zaak voor de rechterlijke instanties van de provincie Bozen de Duitse taal te gebruiken, enkel voor te behouden aan Italiaanse staatsburgers die in de provincie Bozen wonen.

3.4. De verwijzende rechter is van oordeel dat er in het geheel geen gronden zijn om bij het gebruik van de Duitse taal door burgers van andere EU-lidstaten te onderscheiden tussen civiele zaken en strafzaken. De door het Hof geformuleerde beginselen voor strafrechtelijke procedures dienen derhalve ook op civiele procedures te worden toegepast, temeer daar het in het kennelijke belang van bijvoorbeeld een Duits of Oostenrijks staatsburger is om een civiele zaak in de provincie Bozen in het Duits (de eigen moedertaal) te kunnen inleiden of in het Duits te kunnen verschijnen. Datzelfde geldt voor burgers van andere EU-lidstaten voor wie het Duits weliswaar geen moedertaal is, maar die zich in een civiele zaak voor een rechter in de provincie Bozen van het Duits willen bedienen, zoals de Tsjechische verweerster in het hoofdgeding.

Daarbij verdient nog vermelding dat de rechterlijke instanties van de provincie Bozen dankzij de tweetalige rechters en het tweetalige administratieve personeel volkomen in staat zijn, civiele **[Or. 11]** zaken in beide talen – Duits of Italiaans – te behandelen, zonder dat daardoor de procedure wordt bemoeilijkt of de kosten voor partijen verder oplopen, zodat het recht van verweer van Duitstalige burgers van andere EU-lidstaten (dan wel burgers van andere EU-lidstaten die zich van het Duits willen bedienen) door de uitbreiding van de taalregeling niet bemoeilijkt wordt, maar juist vereenvoudigd.

Het hof van cassatie heeft weliswaar geen prejudiciële vraag van uitlegging van artikel 100 van het autonomiestatuut en van de artikelen 20 tot en met 22 en 23 bis van dpr nr. 574/1988 aan het Hof van Justitie voorgelegd, hoewel het rechter in laatste aanleg is, maar deze rechter is van mening dat deze kwestie betrekking heeft op de uitlegging van het EU-recht, in het hoofdgeding relevant is en het Hof nog niet over deze vraag heeft geoordeeld.

In het hoofdgeding gaat het om de uitlegging van de prejudiciële vraag in welke taal de behandeling van het proces moet worden voortgezet:

a) ingeval de uitlegging van de bovengenoemde nationale bepalingen door het hof van cassatie in overeenstemming is met het recht van de Unie, dienen de dagvaarding en alle daaropvolgende en daarvan afhankelijke handelingen wegens schending van artikel 122 ZPO nietig te worden verklaard en dient te worden beschikt dat de dagvaarding opnieuw wordt opgesteld in het Italiaans; het hoofdgeding dient dan verder volledig in het Italiaans te worden behandeld;

b) indien daarentegen de uitlegging van de bovengenoemde nationale bepalingen door het hof van cassatie een schending vormt van het recht van de Unie – zoals de verwijzende rechter meent – is de dagvaarding niet op formele gronden nietig en kan de behandeling van het hoofdgeding in kwestie wel in het Duits worden voortgezet, aangezien deze zaak terecht overeenkomstig de op het hoofdgeding toepasselijke bepalingen van dpr nr. 574/1998 eentalig – namelijk in de door partijen gekozen Duitse taal – moet worden behandeld. **[Or. 12]**

4. Prejudiciële vraag

Derhalve wordt de volgende prejudiciële vraag van uitlegging van artikel 100 van dpr nr. 670/1972 en van de artikelen 20 tot en met 22 en 23 bis van dpr nr. 574/1988 in verband met de artikelen 18 en 21 VWEU aan het Hof van Justitie van de Europese Unie voorgelegd:

4.1. Staan de artikelen 18 en 21 VWEU in de weg aan de toepassing van nationale bepalingen, zoals in casu aan de orde, waarbij het recht om in civiele zaken die aanhangig zijn bij rechterlijke instanties in de provincie Bozen [gebruik te maken van] de Duitse taal enkel wordt toegekend aan Italiaanse staatsburgers die in de provincie Bozen verblijfplaats hebben en niet ook aan de burgers van andere EU-lidstaten, ongeacht of zij verblijfplaats hebben in de provincie Bozen?

(omissis)

De behandeling van de onderhavige zaak wordt geschorst totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie uitspraak heeft gedaan. Elke beslissing in het hoofdgeding, waaronder de beslissing over de proceskosten, wordt aangehouden tot de volgende fase van de procedure, na de uitspraak van het Hof van Justitie.

Dictum

Het Landesgericht Bozen, eerste civiele kamer, beslist bij tussenvonniss,

1. de hierboven geformuleerde prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie voor te leggen; **[Or. 13]**
2. de behandeling van de onderhavige zaak te schorsen.

(omissis)

(omissis) Bozen, 6 juni 2013

(omissis)